

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΥΜΑΪΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΤΑ ΣΥΜΑΪΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ Β΄

ΑΘΗΝΑΙ
1974

† ΠΕΤΡΟΥ Ν. ΚΛΑΔΑΚΗ

ΤΟ ΠΡΟΝΟΜΙΑΚΟΝ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΕΝ ΣΥΜΗ, ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ ΘΥΣΙΑΙ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ

Τὸ ἱστορικὸ αὐτὸ μελέτημα τοῦ ἀείμνηστου Πέτρου Ν. Κλαδάκη εἶναι ἐπιλογή ἀπὸ εὐρύτερου ἀνέκδοτο πόνημά του μὲ τὸν τίτλο «Ἱστορικὰ σημειώματα περὶ Δωδεκανήσου», ποὺ τὸ κλείει μὲ τὴν ἔνδειξη: «Ἐγγραφον ἐν Ἀθήναις τῇ 19ῃ Ὀκτωβρίου 1940 διὰ τὸν υἱόν μου Φωτεινόν». Καὶ γιὰ νὰ ἀκριβολογήσω, τὸ μελέτημα αὐτὸ ἀποτελεῖ σύνθεση τῶν σημειωμάτων του ἐκείνων, ποὺ ἀναφέρονται ἀποκλειστικὰ στὴ γενέτειρά του Σύμη ἢ ἔχουν ἀμεση σχέση μ' αὐτήν.

Ἡ μεγάλη σημασία τοῦ μελετήματος βρίσκεται κυρίως στὸ ὅτι ὁ συντάκτης του ἄλλα ἀπὸ τὰ γεγονότα καὶ τὰ περιστατικὰ ποὺ ἐξιστορεῖ τὰ εἶχε ἀκούσει ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ τὰ εἶχαν ζήσει, ἄλλα ὑπῆρξαν δικά του βιώματα καὶ σὲ ἄλλα εἶχε διαδραματίσει πρωτεύοντα ρόλο. Διότι ὁ ἀείμνηστος Πέτρος Ν. Κλαδάκης, ὁ ὁποῖος εἶχε γεννηθῇ τὸ ἔτος 1868 καὶ πέθανε σὲ βαθύτατο γῆρας τὸ ἔτος 1964, εἶχε ζήσει συνεχῶς στὴ γενέτειρά του ἕως τὸ ἔτος 1937, ὑπηρετώντας τὴν ἄλλοτε ὡς γραμματέας ἢ πρόεδρος τοῦ τοπικοῦ δικαστηρίου, ἄλλοτε ὡς δημοτικὸς σύμβουλος, ἐπανειλημμένα ὡς δήμαρχος καὶ πάντοτε ὡς ἓνας ἀπὸ τοὺς διακεκριμένους κοινωνικοὺς ταγοὺς τοῦ τόπου. Ἐτσι τὸ κείμενό του ἀποτελεῖ, θὰ ἔλεγα, ἱστορικὴ πηγή, ἰδιαίτερα γιὰ θέματα γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν διασωθῇ ἐπίσημα στοιχεῖα.

Ἡ πρόταξη τοῦ μελετήματός του στὸ Β' αὐτὸ τόμο «Τῶν Συμαϊκῶν» ἄς θεωρηθῇ μία ἐπιπλέον ἔνδειξη ἀναγνωρίσεως τῆς προσφορᾶς του στὴν ἰδιαίτερη πατρίδα μας.

Ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἐκδόσεως

Ἡ νῆσος Σύμη θεωρουμένη ἔκπαλαι ὡς ἡ μᾶλλον προηγμένη ἐκ τῶν νήσων τοῦ δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος, εἶχε πάντοτε τὴν πρωτοβουλίαν εἰς τὰς κοινῶν ἐνδιαφέροντος ὑποθέσεις τῶν νήσων τούτων καὶ αὐτὴν αὐταὶ ἠκολούθουν¹. Δι' ὃ κατὰ τὸ διάστημα τῆς πολιορκίας τῆς Ρόδου, ἐν ἔτει

1. Γιὰ τὴν ἀναγνώριση τοῦ ἡγετικοῦ ρόλου τῆς Σύμης βλ. ΜΙΧ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ-ΝΟΥΑΡΟΥ, *Καρπαθιακὰ Μνημεῖα*, Γ', Ἱστορία τῆς νήσου Καρπάθου, τεῦχος τέταρτον, Ἀ-

1522, εις τοὺς Συμαίους ἐναπέκειτο νὰ σκεφθοῦν τί ἔπρεπε νὰ πράξουν, διὰ νὰ ἀποφύγουν αὐτοὶ τε καὶ οἱ κάτοικοι τῶν ἄλλων ὁμόρων νήσων τὴν σφαγὴν καὶ τὸν ὀλεθρον εἰς περίπτωσιν πτώσεως τῆς μεγαλονήσου.

Περὶ ἀμύνης καὶ ἀντιστάσεως οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ γίνη λόγος, ἐφ' ὅσον οὔτε ὅπλα εἶχον οὔτε πολεμοφόδια. Δὲν ἔμενεν ἄρα ἄλλο μέσον παρὰ ἡ ὑποταγή. Ἀλλὰ καὶ αὕτῃ ἔπρεπε νὰ γίνη ἐγκαίρως, διὰ νὰ εἶναι ὡς οἶόν τε ἀνώδυνος καὶ ἀποτελεσματική. Τὸ ζήτημα μόνον ἦτο μήπως ἐγίνετο προώρως καὶ ἐνῶ ὁ ἐν Ρόδῳ ἀγὼν τῶν ἐμπολέμων ἦτο εἰσέτι ἀμφίροπος.

Ἀλλ' ἤλθε στιγμή, καθ' ἣν οἱ Συμαῖοι διείδον τὴν πτῶσιν τῆς Ρόδου καὶ ἦσαν βέβαιοι περὶ αὐτῆς. Τότε οὗτοι ἄνευ ἀπωλείας χρόνου καὶ ἐνῶ εἰσέτι οἱ Τούρκοι ἐστρατοπεύδουν εἰς τὸν ἀπέναντι τῆς μεγαλονήσου ἀσιατικὸν ὄρμον Μαρμαρίσιον, τὸν λεγόμενον καὶ Μαρμαρᾶν, τόπον ἐξορμήσεώς των κατὰ τῆς Ρόδου, προλαβόντες ἀπέστειλαν πρεσβεῖαν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Τούρκων.

Οἱ ἀπεσταλμένοι οὗτοι γενόμενοι δεκτοὶ ὑπὸ τοῦ στραταρχοῦντος σουλτάν Σουλεϊμάν, τοῦ ἐπικαλουμένου Γιαβούζ (Μεγαλοπρεποῦς), ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς Σύμης καὶ τῶν λοιπῶν ἑνδεκα Σποράδων νήσων, προσεκύνησαν αὐτὸν καὶ ὑπέβαλον αὐτῷ τὴν αὐθόρμητον ὑποταγὴν τῶν Δωδεκανήσιων. Ὁ δὲ σουλτάνος ἀποδεχθεὶς εὐμενῶς τὴν τοιαύτην ὑποταγὴν ὡς καὶ τὰ δῶρα, τὰ ὁποῖα προσεκόμισαν αὐτῷ οἱ ἀπεσταλμένοι εἰς ἐνδειξιν τῆς ὑποταγῆς των, φορτίον ὀλόκληρον ποιμενικῶν προϊόντων καὶ ἐκλεκτῶν σπόγγων¹, διέταξε τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σχετικοῦ ἐδαφίου τοῦ Ἱεροῦ Νόμου τοῦ Ἰσλάμ, τὸ ὁποῖον λέγει: «Οἱ λαοί, οἱ ὁποῖοι ὑποτάσσονται οἰκειοθελῶς καὶ αὐθορμήτως ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Ἰσλάμ, ἀφήνονται ἐλεύθεροι νὰ αὐτοδιοικῶνται κατὰ τὸ σύστημα αὐτῶν, πληρώνοντες μόνον, κατ' ἀποκοπὴν, ὥρισμα ἑνὸς (μακτοῦ), ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ των, ὡς φόρον ὑποτελείας καὶ μένοντες ἐλεύθεροι ἀπὸ πάσης ἄλλης ἀπόψεως». Καὶ πρὸς τοῦτο ἐφωδίασεν αὐτοὺς μὲ σχετικὸν Διάταγμα, τὸ ὁποῖον ὅμως ἀπωλέσθη δυστυχῶς διὰ μέσου τῶν αἰώνων.

θῆναι 1949, σ. 540 καὶ εἰς Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ, Ἱστορικὰ ἔγγραφα Νισύρου, Νισυριακὰ Χρονικά, ἔτος 3ον (1957), τεῦχος 15ον, σ. 30, τὴν προτελευταία παράγραφον ἐγγράφου τῶν Νισυρίων πρὸς τὸν Κυβερνήτη μὲ ἡμερομηνία 20 Δεκεμβρίου 1830, ὅπου ἀναφέρονται καὶ τὰ ἐπόμενα: «... ἀκολουθοῦσα [ἡ Νίσυρος] τὰ ἔχνη τῶν ὁμόρων καὶ ὁμοτύχων Συμαίων, τῶν ὁποίων τὰς πράξεις καὶ ὁδηγίας ἔχομεν πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν κατὰ τὸ ὑπέρχον τῆς νήσου των». [Σημείωση τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἐκδόσεως ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ. ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΛΑ. Τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἐκδόσεως εἶναι καὶ οἱ ἄλλες σημειώσεις, ποὺ καταχωρίζονται σ' αὐτὸ ἐδῶ τὸ μελέτημα].

1. Βλ. ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΧΑΒΙΑΡΑ, Σουλτανικὰ φερμάνια περὶ τῶν προνομίων τῆς νήσου Σύμης καὶ τῶν λοιπῶν νοτίων Σποράδων, Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος, τ. ΣΤ' (1901), σ. 323.

Τοῦτο ἄλλως τε ἦτο τὸ ἀρχαῖον καθεστὼς τῆς Δωδεκανήσου καὶ τοῦτο ἦτο τὸ σύστημα, καθ' ὃ οἱ Δωδεκανήσιοι ἐκυβερνῶντο ἀνέκαθεν. Ποσὸν ὠρισμένον κατ' ἀποκοπὴν ἐπλήρωνον καὶ εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς, ποσὸν ὠρισμένον κατ' ἀποκοπὴν ἐπλήρωνον καὶ εἰς τοὺς Ἰωαννίτας καὶ ἦσαν ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ τοὺς διαφόρους φόρους τοῦ Κράτους. Καὶ τὸ σύστημα αὐτὸ ἐσεβάσθη καὶ ὁ Σουλτάνος, καθ' ὑποχρέωσιν ἄλλως τε, ὅπως ἤδη ἀνέφερα, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Κορανίου. Κακῶς λοιπὸν τινες πρεσβεύουσιν, ὅτι τὰ προνόμια τῆς Δωδεκανήσου ἦσαν τάχα δωρεὰ ἐκ γενναιοφροσύνης καὶ εὐσπλαχνίας τῶν Σουλτάνων πρὸς τοὺς πτωχοὺς νησιώτας καὶ ἐσφαλμένη εἶναι ἡ τοιαύτη γνώμη.

Τὸ κατ' ἀποκοπὴν ποσὸν τοῦ φόρου τῆς ὑποτελείας (μακτοῦ) διὰ τὴν πατρίδα μου Σύμην εἶχεν ὀρισθῆ κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα εἰς ἐξήκοντα χιλιάδας¹ ἄσπρα² κατ' ἔτος. Ἀλλ' αὐξηθὲν σὺν τῷ χρόνῳ ἀνῆλθε τελικῶς εἰς 48.880 γρόσια χρυσᾶ, λογιζομένης τῆς τουρκικῆς λίρας πρὸς γρόσια ἑκατόν. Ἡ Σύμη τουτέστιν ἐπλήρωσε κατ' ἔτος μακτοῦ, μέχρι ἐσχάτων³, 489 περίπου λίρας τουρκικὰς.

Ἀλλ' οἱ Δωδεκανήσιοι δὲν ἔκαμαν φρόνιμον χρῆσιν τῆς αὐτοδιοικησέως των, ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν τὴν δημιουργίαν τοῦ ἐλευθέρου Ἑλληνικοῦ Κράτους ἐποχὴν. Ζωηροὶ καὶ ἐνθουσιώδεις ὄντες, ἐπηρεαζόμενοι δὲ ἀπὸ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἀπεριόριστον ἐλευθερίαν καὶ συγκινούμενοι ἀπὸ πᾶν γεγονὸς τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος, ἐώρταζον τὰς ἐθνικὰς καὶ βασιλικὰς ἐορτὰς ζωηρότερον καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔτι τοὺς ἐλευθέρους Ἑλληνας, μὲ παλλαϊκὰς δοξολογίας, μὲ πυκνοὺς σημαιοστολισμοὺς τῶν οἰκῶν δι' ἐλληνικῶν σημαιῶν, μὲ προκλητικὰς διαδηλώσεις καὶ ζητωκραυγὰς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Ἑλλήνων Βασιλέων, μὲ θούρια ἄσματα, μὲ πυροβολισμούς, πρὸς δὲ καὶ μὲ ὕβρεις κατὰ τῶν Τούρκων. Μὴ ἀρκοῦμενοι δὲ εἰς ὅλα ταῦτα, ἐμυκτήριζον καὶ ἐπρο-

1. Βλ. τὸ φερμάνι τοῦ Ὁσμάν τοῦ Γ' μὲ ἡμερομηνία μέσα τοῦ Σαμπᾶχ τοῦ ἔτους 1168 (μέσα Μαΐου 1755) εἰς: ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΧΑΒΙΑΡΑ, ἐνθ' ἄν., σσ. 335-337, JEANNE STEPHANOPOULI, Les îles de l'Égée, leurs privilèges, Athènes 1912, σσ. 164-166, ὅπου τὸ φερμάνι αὐτὸ σὲ γαλλικὴ ἀπόδοση, ΜΙΑΤΙΑΔΟΥ ΚΑΡΑΒΟΚΥΡΟΥ, Τῶν Σποράδων νήσων τὰ δίκαια καὶ προνόμια, Ἑκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, 32(1912), σσ. 387-388 καὶ 402-403, ὅπου τὸ ἴδιο αὐτὸ φερμάνι καταχωρίζεται σὲ ἐλληνικὴ καὶ γαλλικὴ μετάφραση, καὶ ΚΩΣΤΑ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ, Ἡ ἱστορία τῶν προνομίων τῶν νοτίων Σποράδων, Νισυριακὰ, τ. 3ος (1969), σσ. 173-175.

2. Ἄσπρο = ἡ κατώτατη μονάδα τοῦ τουρκικοῦ νομίσματος, ἴση μὲ τὸ 1)3 τοῦ παρᾶ· 40 παράδες ἢ 120 ἄσπρα = 1 γρόσι· 60.000 ἄσπρα = 500 γρόσια. Καὶ τότε καὶ σήμερα 1 γρόσι = τὸ 1/100 τῆς τουρκικῆς λίρας. Ὅμως τὸ 17ο αἰῶνα 1 γρόσι εἶχε ἀξία ἑπτὰ χρυσῶν φράγκων (βλ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΦΛ. ΚΑΤΣΟΥΡΟΥ, Ναξιακὰ δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα τοῦ 17ου αἰῶνος, Ἑπετηρὶς Ἑταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν, τ. Ζ' (1968), σ. 283, στὸ λ. γρόσι).

3. Ἔως τὸ 1912, τελευταῖο ἔτος τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας.

πηλάκιζον, ἀναφανδὸν καὶ ἐνώπιόν του, τὸν Τοῦρκον σούμπασην, τὸν μοναδικὸν τοῦτον καὶ μεμονωμένον ἀντιπρόσωπον τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας εἰς ἐκάστην νῆσον, τὸν τεταγμένον νὰ μὴ κάμνη τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ εἰσπράττῃ μόνον τὸν ἐτήσιον φόρον τῆς ὑποτελείας, τὴν μακτοῦ, χωρὶς κανένα χωροφύλακα βοηθὸν καὶ χωρὶς κανένα στρατιώτην συμπαραστάτην.

Αὐτὸς ὅμως ἐκράτει σημειώσεις τῶν τοιούτων παρεκτροπῶν τῶν κατοίκων καὶ ἐτήρει ἐνῆμερον τὸν ἐν Ρόδῳ ἐδρεύοντα πασᾶν, Γενικὸν Διοικητὴν ὅλων τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους¹. Ἡ δὲ Τουρκικὴ Κυβέρνησις σημειώουσα τὰς τοιαύτας ἐνεργείας καὶ ἐχθρικὰς διαθέσεις τῶν νησιωτῶν καὶ χαρακτηρισίζουσα ταύτας ὡς στασιαστικὰς, ἐκαιροφυλάκτει, διὰ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς αὐτάς. Καὶ ἡ εὐκαιρία ἐδόθη μὲ τὴν Κρητικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1866.

Συγκεκριμένως, λαβοῦσα ὡς ἀφορμὴν τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης, τὴν ὅποιαν εἶχε πνίξει εἰς τὸ αἷμά της ὁ Κροάτης ἐξωμότης στρατηγὸς Μιχαήλ Λάττας, ὁ μετονομασθεὶς ἐπὶ τῷ ἐξισλαμισμῷ του εἰς Ὁμέρ πασᾶν², καὶ προφασιζομένη ὅτι ἡ νῆσος Κάσος εἶχε συμμετάσχει ἐμπράκτως εἰς τὴν ἐπανάστασιν ταύτην μὲ δεκαεὺς πλοῖα καὶ ἑκατὸν πεντήκοντα ἐθελοντάς³, ἐκρινεν εὐθετον τὸν καιρὸν, μετὰ τὴν κατάπνιν τῆς Κρητικῆς Ἐπαναστάσεως, νὰ θέσῃ τέρμα καὶ εἰς τὰς ἐλευθερίας τῶν Δωδεκανησίων καὶ νὰ χαλιναγωγῇ καὶ αὐτοὺς. Ἀρχῆς δὲ γενομένης διὰ τῆς ἐν ἔτει 1869 ἐπιβολῆς τῆς καϊμακαμίας, τῆς ἐγκαθιδρύσεως δηλονότι Τούρκου διοικητοῦ ἐν ἐκάστῃ νήσῳ⁴, ἡκολούθησεν ἡ ἐπιβολὴ καὶ σειρᾶς ἄλλων μέτρων ἀποσκοπούντων εἰς τὴν κατάργησιν τοῦ ἀπὸ αἰώνων ἰσχύοντος προνομιακοῦ καθεστῶτος.

1. Διοικητικὰ ἡ Τουρκικὴ Αὐτοκρατορία ἦταν διηρημένη σὲ βιλαϊέτια (νομούς), μουτεσαριφλίκια (διοικήσεις), καϊμακαμλίκια (ὑποδιοικήσεις) καὶ μουδιρλίκια. Στὸ νομὸ Ἀρχιπελάγους, ποὺ τουρκικὰ λεγόταν Μπάχρι Σερίφ Βιλαϊετι=νομὸς τῆς ἄσπρης θάλασσας, ὑπάγονταν οἱ νότιες Σποράδες καὶ τὰ μεγάλα νησιά, ποὺ ἐκτείνονται πρὸς βορρᾶν, κατὰ μῆκος τῶν μικρασιατικῶν ἀκτῶν, ἕως τὸν Ἑλλήσποντο. Ἐδρα τοῦ νομοῦ Ἀρχιπελάγους τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἦταν ἡ Ρόδος, ἀργότερα ἔγινε ἡ Χίος, ὁπότε ἡ Ρόδος ἔγινε μουτεσαριφλίκι.

2. Γι' αὐτὸν περισσότερα βλ. στό: Larousse, Grand dictionnaire universel du XIXe siècle, Paris 1874, τ. 11, σ. 1335.

3. Πρβλ. ΣΚΕΥΟΥ ΖΕΡΒΟΥ, Τὸ ζήτημα τῆς Δωδεκανήσου καὶ τὰ διπλωματικὰ αὐτοῦ ἔγγραφα, ἔκδ. Γ', Ἀθῆναι 1928, σ. 40, ΜΙΧ. ΣΚΕΥΟΦΥΛΑΚΟΣ, Τὰ σουλτανικὰ φερμάνια τῆς Σύμης, Συμαϊκὸν Βῆμα, ἔτος Β' (1938), φ. 37, καὶ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ. ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ, Νότιες Σποράδες - Σελίδες ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῶν προνομίων τους, Παρνασσός, τ. ΙΓ' (1971), σ. 428.

4. Τὴν περιγραφὴ τῶν γεγονότων γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς καϊμακαμίας στὴ Σύμη, πρῶτα ἀπὸ τὸ Λαχοβαρῆ τὸ ἔτος 1867 καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸ βαλῆ τοῦ Ἀρχιπελάγους Ἀχμέτ Καϊσαρλῆ πασᾶ τὸ ἔτος 1869, βλ. εἰς: JEANNE STEPHANOPOULI, ἔνθ' ἄν., σ. 41, MICHAEL VOLONAKIS, The island of roses and her eleven sisters or the Dodecanese, London 1922, σσ. 316-317, καὶ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ. ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ, ἔνθ' ἄν., σσ. 428-430.

Κατωτέρω ἐπιχειρῶ τὴν ἐν συντόμῳ παρουσίᾳσιν στοιχείων ἀναφερομένων εἰς τὰς τουρκικὰς ἐνεργείας διὰ τὴν ἐπιβολὴν τῶν μέτρων τούτων, ἅμα δὲ εἰς τὰς σχετικὰς ἀντιδράσεις τῶν νησιωτῶν.

Α' Ἡ ἀπογραφὴ τῶν κατοίκων—Τὰ νομφούσια.

Κατὰ τὸ ἔτος 1886 τὸ τουρκικὸν κράτος ἀπογράφον τοὺς κατοίκους ὅλης τῆς Ἐπικρατείας διέταξε τὴν ἐπέκτασιν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νεαροῦ ληξιαρχικοῦ νόμου καὶ εἰς τὴν Δωδεκάνησον. Ἄλλ' οἱ Δωδεκανήσιοι διαβλέποντες φορολογικοὺς καὶ στρατολογικοὺς σκοποὺς εἰς τὴν ἀπογραφὴν τῶν κατοίκων καὶ φοβούμενοι μήπως αὕτη ὑποκρύπτῃ νέαν παραβίασιν τῶν προνομίων των, πέραν ἐκείνων τὰς ὁποίας εἶχεν ἤδη ἐπιχειρήσει μετὰ τὴν λήξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἤρνηθησαν νὰ ἀπογραφῶσι, ἀπέστειλαν δὲ καὶ πληρεξουσίου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπως ἐνεργήσουν πρὸς ἐξαίρεσιν τῶν Δωδεκανησίων ἐκ τῆς ἀπογραφῆς, ὡς ἀντιτιθεμένης εἰς τὰ προνόμια των.

Ἀπέναντι τῆς στάσεως ταύτης τῶν Δωδεκανησίων ἡ κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ μεταχειρισθῇ βίαια πειθαναγκαστικὰ μέτρα κατ' αὐτῶν καὶ διέταξε τὸν μουτεσαρίφην Ρόδου νὰ ἀρχίσῃ τὴν βίαν ἀπὸ τὴν Σύμην. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ νομάρχης Ἀρχιπελάγους ἤδρευεν ἐν Χίῳ, ἡ δὲ Ρόδος ἦτο μουτεσαριφλίκι, ἦτοι ἡ μία ἐκ τῶν 4 διοικήσεων ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀπετελεῖτο ὁ νομὸς Ἀρχιπελάγους.

Ὅθεν καταπλεύσας εἰς τὴν Σύμην ὁ μουτεσαρίφης Ρόδου, ὁ πολὺς Ναμὶκ - Κεμάλ βέης, ἀπέκλεισεν αὐτὴν διὰ τριῶν μονάδων τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ἦτοι τῆς κορβέτας Μανσούρας, ἀγκυροβολησάσης εἰς τὸ μέσον τοῦ λιμένος, τοῦ ἀντιτορπιτικοῦ Ἀσάρι - Τεφίκ, περιπλέοντος τὴν νῆσον, καὶ τῆς ἀκταιωροῦ Μπαχίρ, τῆς ὁποίας ἐπέβαιναν ὁ ἴδιος ὁ μουτεσαρίφης καὶ ἡ ὁποία εἶχεν ἀγκυροβολήσει εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ λιμένος. Ὁ ἀποκλεισμὸς ἦτο στενώτατος, διήρκεσε δὲ 18 ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας αἱ Γενικαὶ Συνελεύσεις τοῦ λαοῦ συνεκροτοῦντο ἀλλεπάλληλοι, τηλεγραφήματα δὲ καὶ διαμαρτυρίαι καὶ ὑπομνήματα ἀποστελλόμενα μέσῳ Σάμου διὰ πλοιαρίων, τὰ ὁποῖα κατῴρθων διὰ νυκτὸς καὶ διὰ μέσου πυκνοῦ σκότους νὰ διασπῶσι τὸν ἀποκλεισμόν, ἀπηρῳθύνοντο εἰς τὸν Σουλτάνον, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν καὶ εἰς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὰς τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Εἰς μάτην ὅμως. Οὔτε αἱ ἐπικλήσεις αὗται οὔτε οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπεσταλμένοι ἠδυνήθησαν νὰ μετατρέψουν τὴν ἀπόφασιν τῆς κυβερνήσεως.

Ἐκ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων μόνῃ ἡ Γαλλία ἀπήντησε. Καὶ αὕτῃ ὄχι ἀπ' εὐθείας ἀλλὰ δι' ἐγγράφου ἀπευθυνθέντος εἰς τὸ ἐν Παρίσις Ἐμπορικὸν Ἐπιμελητήριον τοῦ καουτσούκ, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐπίσης διαμαρτυρηθῇ εἰς

τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν διὰ τὴν ζημίαν, τὴν ὁποίαν ὑφίστατο ἡ γαλλικὴ βιομηχανία τοῦ καουτσούκ ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς Σύμης. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο, τὸ ὁποῖον τὸ γαλλικὸν Ἐπιμελητήριον διεβίβασεν εἰς τὴν Κοινότητα Σύμης, περιελάμβανε καὶ τὰ ἑξῆς: «Δυστυχῶς πρόκειται περὶ ἐσωτερικοῦ ζητήματος τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους, τουτέστι περὶ ἀπογραφῆς τοῦ πληθυσμοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ κάτοικοι τῆς ἀποκλεισθείσης νήσου, ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου, ἀντιτάσσονται καὶ ὅτι εἰς τοιοῦτο ζήτημα ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις δὲν ἔχει λόγον ἐπεμβάσεως».

Ἡ ἀπάντησις αὕτη τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ γεγονός ὅτι τὰ τρόφιμα ἤρχισαν νὰ σπανίζουν εἰς τὴν νῆσον καὶ τὸ φάσμα τῆς πείνης νὰ ἐπικρέμαται ἀπειλητικώτατον ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ, ἠνάγκασε τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τοῦ λαοῦ νὰ ἐξουσιοδοτήσῃ τὸν Δήμαρχον, ἵνα ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν μουτεσαρίφην. Ἡ συνεννόησις διεξήχθη ὁμολογούμενως μὲ ἀρκετὴν δεξιότητα. Χάρις εἰς αὐτὴν ἐπετεύχθη λύσις ἀχρηστεύουσα τὴν ἀπογραφὴν καὶ καθιστῶσα αὐτὴν ἀπλοῦν τύπον, ἀποβλέποντα μᾶλλον εἰς τὴν διαφύλαξιν τοῦ γοήτρου τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως. Διότι κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν συμφωνίαν ἡ κυβέρνησις παρεδέχθη:

1. Ἡ ἀπογραφὴ νὰ διεξαχθῇ ὑπὸ τῆς Κοινότητος καὶ τῶν ὀργάνων αὐτῆς, χωρὶς νὰ λάβῃ μέρος ἡ Διοίκησις.

2. Ἐκαστος κάτοικος ἀπογραφόμενος καὶ δηλῶν ὅτι εἶναι ἄπορος νὰ λαμβάνῃ δωρεὰν τὸ νουφούσιόν του (δελτίον ταυτότητος τιμώμενον ἀντὶ ἐνὸς μόνου γροσίου) καὶ

3. Τὸ Ληξιαρχικὸν Γραφεῖον, τὸ ὁποῖον θὰ ἰδρύετο ἐν τῇ νήσῳ, νὰ μὴ ἀσχολῇται παρὰ μόνον μὲ τὴν ἐκδοσιν νουφουσίων.

Ἄλλαις λέξεσιν, οἱ Συμαῖοι διὰ τῆς σθεναρᾶς τῶν στάσεως καὶ τῶν διεξαχθεισῶν συνεννοήσεων τῶν Δημογερόντων τῶν μετὰ τοῦ Τούρκου μουτεσαρίφου ἐπέτυχον, ὥστε αἱ διατάξεις τοῦ ληξιαρχικοῦ νόμου περὶ γεννήσεων, γάμων, μετοικήσεων, θανάτων κλπ. νὰ μὴ ἐφαρμοσθοῦν.

Τὰ ἔγγραφα τὰ διαμειφθέντα μεταξὺ τοῦ μουτεσαρίφου Κεμάλ βέη καὶ τῆς Κοινότητος ἐπὶ τῆς τοιαύτης συμφωνίας δημοσιευθέντα εἰς τὸν ἀθηναϊκὸν τύπον προεκάλεσαν γενικὸν ἐνθουσιασμόν, χαρακτηρισθέντα ὡς συνθήκη τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας μὲ τὴν μικρὰν Κοινότητα τῆς Σύμης καὶ ὡς θρίαμβος τῆς Κοινότητος. Τέλος ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὡς ἄνω ὅρους τοὺς ἐπιτευχθέντας ἐν Σύμῃ ἰδρύθησαν ληξιαρχικὰ γραφεῖα καὶ εἰς τὰς ἄλλας νήσους τῆς Δωδεκανήσου.

**Β' Ἡ ἐπιβολὴ ἐμμέσων φόρων — Ἡ σύστασις λιμεναρχείων
— Ἡ γλῶσσα τῶν δικαστηρίων.**

Ἐναυλος ὅμως ἦτο εἰσέτι ὁ ἐκ τῆς ἀπογραφῆς πάταγος καὶ νέα ἀξιώσις προεβλήθη ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως. Ἐζήτησεν αὕτη νὰ ἐπιβάλη εἰς τὰς νήσους ἐξ τὸν ἀριθμὸν ἐμμέσους φόρους, ἦτοι τοῦ ἄλατος, τῆς ἀλιείας, τοῦ οἴνου καὶ οἰνοπνευμάτων, τῆς μετάξεως, τοῦ καπνοῦ καὶ τῶν χαρτοσήμων, ἅμα δὲ τὸ μονοπώλιον τοῦ καπνοῦ.

Τοὺς φόρους τούτους ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις εἶχεν ἐκχωρήσει πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους δανειστάς της, οὗτοι δὲ εἰσέπραττον αὐτοὺς δι' ἰδίων αὐτῶν ὀργάνων καὶ διευθύνσεων. Διευθύνσις τοῦ δημοσίου ὀθωμανικοῦ χρέους ἐλέγετο ἡ εἰσπράττουσα τοὺς ἐξ φόρους, Regie δὲ ἐλέγετο ἡ ἔχουσα τὸ μονοπώλιον τοῦ καπνοῦ.

Ἐξ ὧν τῶν φόρων τούτων μόνον τὸν τῶν χαρτοσήμων εἶχον δεχθῇ οἱ Δωδεκανήσιοι ἐξ ἀρχῆς καὶ τοῦτον κατ' ἀνάγκην καὶ χάριν τῶν συναλλαγῶν των, οἱ δὲ ἄλλοι ἦσαν ἄγνωστοι εἰς αὐτοὺς. Ὅθεν ἀντέστησαν σθεναρῶς καὶ πρὸ τῆς ἀντιστάσεως αὐτῶν τὰ εἰδικὰ γραφεῖα, τὰ ὅποια ἡ κυβέρνησις συνέστησεν εἰς ἐκάστην νῆσον, περιωρίζοντο μόνον εἰς τὸ νὰ ἐμποδίζουσι τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἀναφερομένων εἰδῶν, ἂν καὶ τοῦτο τοῖς ἦτο ἀδύνατον. Εἰδικώτερον, τὸ μὲν γραφεῖον τοῦ Δημοσίου Ὀθωμανικοῦ Χρέους ἤρκεϊτο εἰς τὸ νὰ πωλῇ χαρτόσημα καὶ νὰ ἐκδίδῃ ἀδείας σπογγαλιείας εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ σπογγαλιεύσουν εἰς τὰς τουρκικὰς θαλάσσας, τὸ δὲ γραφεῖον τῆς Regie περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ πωλῇ σιγαρέττα τοῦ μονοπωλίου εἰς τοὺς προτιμῶντας τὴν ποιότητα αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς πλοιάρχους, οἱ ὅποιοι ἐταξίδευον εἰς τουρκικοὺς λιμένας, ὅπου δὲν ἐπετρέποντο ἄλλα καπνὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ καπνὰ τοῦ μονοπωλίου.

Κατόπιν ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἀπεπειράθη νὰ συστήσῃ λιμεναρχεῖα εἰς τὰς νήσους πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ εἰσπράττῃ δικαιώματα καὶ τέλη ἀπὸ τὰ δωδεκανησιακὰ πλοῖα. Ἀρχίσασα δὲ ἀπὸ τὴν Κάλυμνον συνέστησεν ἐκεῖ λιμενικὸν γραφεῖον. Ἀλλὰ κατάλληλοι ἐνέργειαι τῶν Καλυμνίων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐματαιώσαν τὴν ἀπόπειραν. Ὁ διορισθεὶς ἐν Καλύμνῳ ὑπάλληλος ἀνεκλήθη καὶ ὁ κίνδυνος ἐπεκτάσεως τοῦ θεσμοῦ εἰς τὰς ἄλλας προνομιοῦχους νήσους¹ εἶχεν ἀποσοβηθῇ.

Κατὰ τὸ 1900 τέλος ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐπενέβη καὶ εἰς τὰ τῆς γλώσσης τῶν δικαστηρίων τῶν νήσων. Ἀφοῦ ἐξηνάγκασεν εἰς παραίτησιν τοὺς

1. Ἀστυπάλαιαν, Ἰκαρίαν, Κάλυμνον, Κάρπαθον, Κάσον, Καστελλόριζον, Λέρον, Νίσυρον, Πάτμον, Σύμην, Τῆλον καὶ Χάλκη. Γιὰ τὴν ὀνομασίαν «προνομιοῦχοι νῆσοι τοῦ Αἰγαίου» καὶ τίς ἄλλες ἐπωνυμίες τῶν νησιῶν αὐτῶν βλ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ. ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ, ἐνθ' ἀν., σ. 423, τὴ σημείωσιν ἀριθ. 2.

Ἕλληνας γραμματεῖς, διώρισε Τούρκους καὶ ἀπηγόρευσε τὴν χρῆσιν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, μὲ τὴν ὁποίαν ἕως τότε ἐλειτούργουν τὰ δικαστήρια. Ἐπέτρεψε μόνον εἰς τοὺς δικηγόρους νὰ ἀγορεύωσιν ἐλληνιστί. Εἰς τὸ πραξικόπημα τοῦτο αἱ νῆσοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντιδράσουν.

Γ' Ἀπόπειρα ὁλοσχεροῦς καταργήσεως τῶν προνομίων.

Εὐρισκόμεθα ἤδη εἰς τὸ ἔτος 1908, καθ' ὃ οἱ Νεότουρκοι ἐπικρατήσαντες ἀνεστήλωσαν τὸ τουρκικὸν σύνταγμα. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐστράφησαν κατὰ τῶν λαῶν ἐκείνων τῆς Αὐτοκρατορίας, οἷτινες διὰ διαφόρους λόγους ἐφορολογοῦντο ἐλαφρότερον ἀπὸ τοὺς Τούρκους, μὲ πρόφασιν τὴν ἐπιβολὴν δῆθεν ἰσοπολιτείας, ἐνῶ κυρία ἐπιδιώξις των ὑπῆρξεν ὁ παραγκωνισμὸς καὶ ἡ ἐξασθένησις τοῦ ἐλληνικοῦ στοιχείου¹. καὶ πρῶτος στόχος εἰς τὴν νέαν αὐτὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Αὐτοκρατορίας ὑπῆρξαν οἱ Δωδεκανήσιοι. Ἡ ἐπίθεσις δὲ αὕτη ἤρχισε μὲ μίαν ἐρμηνείαν καταστροφικὴν τῶν προνομίων των.

Συγκεκριμένως, ἀπεφάνθησαν ὅτι τάχα τὰ προνόμια τῆς Δωδεκανήσου ἀφεώρων εἰς τοὺς φόρους τοὺς ἰσχύοντας εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ταῦτα ἐχορηγήθησαν, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀναφέρονται εἰς τοὺς νεωτέρους φόρους, μήπω τότε ὑπάρχοντας, καὶ ὅτι ὁ Σουλτάνος δὲν ἠδύνατο νὰ χαρίζῃ μελλοντικούς φόρους. Καὶ ἐπομένως ἐπειδὴ ἀπὸ τοὺς παλαιούς ἐκείνους φόρους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶχον ἀπαλλαγῇ οἱ Δωδεκανήσιοι, τρεῖς μόνον ἴσχυον μέχρι τότε, ἦτοι ὁ στρατιωτικὸς, τὸν ὁποῖον κατέβαλλον πάντες οἱ Χριστιανοί, ἵνα μὴ στρατολογῶνται, ὁ κεφαλικὸς καὶ ὁ τῆς δεκάτης, τὰ προνόμια τῆς Δωδεκανήσου περιωρίζοντο μόνον εἰς τοὺς τρεῖς τούτους φόρους. Καὶ ἐπειδὴ πάλιν, μετὰ τὴν ἀναστήλωσιν τοῦ συντάγματος καὶ τὴν γενίκευσιν τῆς στρατολογίας εἰς πάντας τοὺς λαοὺς τῆς Αὐτοκρατορίας, οἱ Δωδεκανήσιοι ὑπεχρεοῦντο εἰς στράτευσιν, εἶχεν αὐτομάτως καταργηθῇ ὁ στρατιωτικὸς φόρος.

Διὰ τῆς θεωρίας ταύτης οἱ Δωδεκανήσιοι θὰ ὑπεβάλλοντο εἰς ὅλους τοὺς φόρους τοῦ κράτους, ἐξαιρέσει τοῦ κτηματικοῦ καὶ τοῦ φόρου τῆς δεκάτης, καὶ εἰς ἐπίμετρον θὰ ὑπέκειντο εἰς στράτευσιν. Προχωροῦντες δὲ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως αὐτῶν ταύτης οἱ Νεότουρκοι, ἀφῆρσαν μονομερῶς, ἀπὸ τὸ ποσὸν τὸ ὁποῖον ἐκάστη νῆσος ἐπλήρωνε κατ' ἔτος ὡς φόρον κατ' ἀποκοπὴν (τὴν μακτοῦ), ἐν μέρος ἀναλογοῦν πρὸς τὸν καταργηθέντα στρατιωτικὸν φόρον καὶ ἡλάττωσαν τὸν ἐτήσιον τοῦτον φόρον (τὴν μακτοῦ) κατὰ τὸ ἡμισυ περίπου. Οὕτως ἀπὸ τὰ 48.880 γρόσια, τὰ ὁποῖα, ὡς ἤδη ἔχω ση-

1. Πρβλ. καὶ ΜΙΧ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ - ΝΟΥΑΡΟΥ, ἐνθ' ἀν., σσ. 539-540.

μειώσει, ἡ Σύμη κατέβαλλεν ἐτησίως κατ' ἀποκοπὴν, ἀφῆρεσαν τὰς 24.440 καὶ διέταζαν τοὺς εἰς τὰς νήσους οἰκονομικοὺς ἐφόρους νὰ μὴ δέχωνται τὸ ἀφαιρεθὲν ποσὸν προσφερόμενον εἰς αὐτοὺς.

Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ οἱ νησιῶται καὶ κυρίως οἱ Συμαῖοι ταραχθέντες συνεκρότησαν Γενικὰς τοῦ λαοῦ Συνελεύσεις, ἀπέστειλαν ψηφίσματα καὶ διαμαρτυρίας καὶ ἠπειλήσαν ὁμαδικὸν ἐκπατρισμόν. Ἐπὶ πλεόν οἱ Συμαῖοι ὑπέβαλον αἴτησιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ὅπως παραχωρηθῇ εἰς αὐτοὺς ἡ Βουλιαγμένη πρὸς μετοικεσίαν των εἰς αὐτήν, ἥτις ὁμως διὰ διαφόρους λόγους δὲν εὐδωδῶθη. Συγχρόνως δέ, ὥσει τὸν περὶ τῶν ὅλων κίνδυνον αἶροντες, ἐθέσπισαν ἐν σπουδῇ τὰ Δωδεκανησιακὰ Συνέδρια.

Ἀπεφάσισαν δηλονότι, ἵνα ἀντιπρόσωποι τῶν δώδεκα νήσων συνέρχωνται εἰς τόπον καὶ χρόνον προκαθοριζόμενον καὶ λαμβάνωσιν ἀπὸ κοινοῦ ἀποφάσεις ἀμύνης. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον Δωδεκανησιακὸν Συνέδριον συνήλθεν ἐν Καλύμνῳ, ἐψήφισε τὸ πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν του καὶ καθώρισε τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον συγκλήσεως τοῦ ἐπομένου Συνεδρίου, τὸ δὲ δεῦτερον ἐν Σύμῃ, ἐν τῇ Ἱ. Μονῇ τοῦ Πανορμίτου¹, καὶ διώρισε δύο πληρεξουσίους, ἐκλεχθέντας μεταξὺ τῶν Συνέδρων², ὡς ἐκπροσώπους πασῶν τῶν νοτίων Σποράδων νήσων, τοὺς ὁποίους καὶ ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τὴν ἐξουσιοδότησιν νὰ προβοῦν εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ ἐπαπειλοῦντος τὴν Δωδεκάνησον κινδύνου³.

Οἱ πληρεξούσιοι οὗτοι τῶν νήσων ἀπὸ πολλῶν μηνῶν διέμενον εἰς Κωνσταντινούπολιν, χωρὶς νὰ δύνανται οὐδὲ βῆμα νὰ προχωρήσουν πρὸς κάποιαν θετικὴν ἐνέργειαν. Κατὰ τὰς πληροφορίας των τὸ ζήτημα ἔμελλε προσεχῶς

1. Ἀναμνηστικὴ φωτογραφία καὶ τὰ ὀνοματεπώνυμα τῶν συνέδρων βλ. εἰς: Συμαϊκὰ Νέα, Ὀκτώβριος 1967, ἀριθ. φ. 25.

2. Εἶχαν ἐκλεγῇ ὁ Μιχαὴλ Καλαβρὸς ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Καλύμνου καὶ τῶν ἄλλων νησιῶν τοῦ βορείου τμήματος τοῦ δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος καὶ ὁ Μιχαὴλ Βενιαμὶν ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Σύμης καὶ τῶν νησιῶν τοῦ νοτίου τμήματος. Γιὰ τὰ αἰτήματα, ποὺ εἶχαν προβάλλει οἱ δύο αὐτοὶ ἐκπρόσωποι, καὶ τὰ ἐπιχειρήματα, μὲ τὰ ὁποῖα τὰ εἶχαν υποστηρίξει, βλ. MIX. BENIAMIN καὶ MIX. ΝΕΟΚΛ. ΚΑΛΑΒΡΟΥ, Ὑπόμνημα πρὸς ὑποστήριξιν τῶν δώδεκα νοτίων Σποράδων νήσων ὑποβληθὲν εἰς τὴν Σεβ. Αὐτοκρατορικὴν Κυβέρνησιν, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1909.

3. Τρίτο καὶ τελευταῖο Δωδεκανησιακὸ Συνέδριον συνήλθε τὸ πρῶτο ἔτος τῆς ἰταλικῆς κατοχῆς στὴ Μονὴ τῆς Πάτμου. Οἱ ἐργασίες του εἶχαν διαρκέσει δύο ἡμέρες, 3-4 Ἰουνίου 1912, καὶ οἱ Σύεδροι ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν ὀργάνωσιν τῆς αὐτονομίας, ποὺ εἶχαν ὑποσχεθῇ στὸ δωδεκανησιακὸν πληθυσμὸ μὲ διαγγέλματα καὶ προκηρύξεις οἱ Ἱταλοὶ ναύαρχοι Amero d' Aste Stella καὶ Ernesto Presbitero καὶ ὁ Ἱταλὸς στρατηγὸς Giovanni Ameglio. Στὸ Συνέδριον αὐτὸ ἀντιπρόσωπος τῆς Σύμης καὶ τῆς Νισύρου ἦταν ὁ Νικήτας Πετρίδης. Γιὰ τὰ εἰδικώτερα θέματα ποὺ εἶχαν συζητηθῇ στὸ συνέδριον αὐτό, τὸ ψήφισμα ποὺ εἶχε ἐκδοθῇ, τὸ βανάυσιο τρόπο τῆς διαλύσεώς του καὶ τὰ ὀνοματεπώνυμα τῶν ἀντιπροσώπων τῶν νησιῶν βλ. ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ, Ἡ Δωδεκάνησος ὑπὸ ἰταλοκρατίαν, Ἀθῆναι 1958, σσ. 19-21.

νά εισαχθῇ πρὸς συζήτησιν εἰς τὸ Συμβούλιον τοῦ Κράτους. Ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμήν ἡ Κοινότης τῆς Σύμης ἐλάμβανε τὴν ἐπιστολὴν τῶν πληρεξουσίων μετὰ τὴν τοιαύτην πληροφορίαν, τὴν αὐτὴν στιγμήν ἐκοινοποιεῖτο εἰς τὴν ἰδίαν Κοινότητα ὑπὸ τοῦ καίμακάμη τῆς νήσου ἀπόφασις τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους, προσφάτως ἐκδοθεῖσα¹, ἀμφισβητοῦσα τὰ προνόμια τῆς Σύμης καὶ τῶν περὶ αὐτὴν νήσων καὶ ἀπορρίπτουσα τοὺς περὶ ἀσυδοσίας καὶ προνομίων ἰσχυρισμοὺς αὐτῶν ὡς κατ' ἀρχὴν ἀβασίμους, ἐφ' ὅσον, ἔλεγεν ἡ ἀπόφασις, ἐκ τῆς γενομένης ἐρεύνης εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Κράτους δὲν ἀνευρέθησαν τὰ στελέχη τῶν φερμάνων, τὰ ὅποια ἡ Κοινότης τῆς Σύμης ἰσχυρίζεται ὅτι ἔχει εἰς τὴν κατοχὴν τῆς. Μόνον, συνέχιζεν ἡ αὐτὴ ἀπόφασις, ἐν στέλεχος φερμανίου ἀνευρέθη ὑπὲρ τῆς Καλύμνου καὶ τῶν περὶ αὐτὴν τριῶν ἄλλων νήσων, Λέρου, Πάτμου καὶ Ἰκαρίας², χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1835. Ἀλλὰ ὅτι καὶ τοῦτο ἰσχύει, ὡς ἐρρήθη, μόνον διὰ τὸν κτηματικὸν καὶ τὸν τῆς δεκάτης φόρον.

Μὲ ἄλλους λόγους, τὰ ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Κοινότητος Σύμης ἀποκείμενα ἑπτὰ σουλτανικὰ φερμάνια ἀπεκηρύσσοντο ὡς πλαστά, ἀφοῦ δὲν ἀνευρέθησαν τὰ στελέχη των. Μετὰ τὴν λέξιν δὲ στέλεχος ἀσφαλῶς ὑπενόουν τὸ πρωτόκολλον, ἀφοῦ τὰ βασιλικά διατάγματα δὲν ἐγράφοντο ποτὲ ἐπὶ χάρτου κεκομμένου ἀπὸ στελέχους. Ἄλλως τε τὰ ἐν λόγῳ σουλτανικὰ φερμάνια ἦσαν χειρόγραφα, ἐπιγεγραμμένα καὶ ὑπογεγραμμένα, καὶ οὐχὶ ἔντυπα, μετὰ χρυσῆν καὶ ἐρυθρὰν μελάνην ἐπὶ μακροῦ καὶ παχέος πολυτελοῦς χάρτου, εἰλιγμένου εἰς σχῆμα κυλίνδρου.

Ἡ Κοινότης Σύμης ἐκπλαγεῖσα ἐκ τῆς τοιαύτης τροπῆς τοῦ ζητήματος, ἀπέστειλε πάραυτα εἰς Ρόδον τὸν Δήμαρχον αὐτῆς συνοδευόμενον ὑπὸ δύο δημοτικῶν Συμβούλων, διὰ νὰ ἐπιδείξῃ εἰς τὸν νομάρχην τὰ 7 φερμάνια, τῶν ὁποίων τὴν ὑπαρξὴν εἶχεν ἀμφισβητήσει ἡ κυβέρνησις, ἐπειδὴ τάχα δὲν εὐρέθησαν στελέχη δι' αὐτά. Ὁ δὲ Δήμαρχος μεταβάς εἰς Ρόδον ἐπέτυχεν νὰ κληθῇ ἑκτακτος συνεδρία τοῦ Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου. Κατὰ τὴν συνεδρίαν ταύτην ἐπέδειξε τὰ φερμάνια, κατέθεσεν ἀντίγραφα αὐτῶν ἐπικεκυρωμένα καθὼς καὶ μεταγραφὰς αὐτῶν εἰς τὴν νέαν τουρκικὴν γραφὴν πρὸς εὐχερεστέραν ἀνάγνωσίν των καὶ ἐπέτυχεν τὴν ἑκδοσὶν μαζμπατᾶ (πρακτικοῦ) τοῦ

1. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ ἀντιπροσώπου Μιχ. Βενιαμίν εἶχε ἡμερομηνία 3 Μαρτίου 1910. Τὴν ἴδια ἡμερομηνία εἶχε καὶ τὸ ἔγγραφο τοῦ Ὑπουργείου Ἑσωτερικῶν μετὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους. Βλ. τὸ πρακτικὸν τῆς Ζ'/13-3-1910 συνεδρίας τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Σύμης στὴ σελίδα 191 τοῦ Βιβλίου Πράξεων τῆς Δημογεροντίας μετὰ τὸν ἀριθμὸν 4.

2. Πρόκειται γιὰ τὸ φερμάνι, ποῦ εἶχε ὑπογράψῃ ὁ σουλτάνος Μαχμούτ ὁ Β', ὕστερα ἀπὸ ἐπέμβαση τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, μετὰ τὸ ὅποιο εἶχε ἀναγνωρίσει τὶς προνομιακὰς παραχωρήσεις τῶν προκατόχων του. Γιὰ τὸ φερμάνι αὐτὸ βλ. ΑΛΕΞ. Σ. ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ, ἐνθ' ἄν., σ. 426.

Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιστοποιεῖτο ἡ ὑπαρξίς τῶν ἐν λόγῳ φερμανίων, ἀρχετύπων καὶ πρωτοτύπων, ἀνεγνωρίζοντο ταῦτα ὡς γνήσια, ἐπεκυροῦτο ἡ γνησιότης καὶ ἡ ἱερότης αὐτῶν καὶ προτείνεται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ἡ ἀναθεώρησις τῆς περὶ ἀνυπαρξίας δῆθεν αὐτῶν ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους¹.

Τὸν σχηματισθέντα φάκελλον, μετὰ ὑπομνήματος τοῦ Δημάρχου, ἀνέλαβε νὰ προσκομίσῃ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον αὐτὸς οὗτος ὁ Νομάρχης προτιθέμενος κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας νὰ μεταβῇ εἰς τὴν πρωτεύουσιν. Κατόπιν τῶν ἐνεργειῶν τούτων ἐπετεύχθη ἡ ἀναθεώρησις τῆς ἀναφερομένης ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους καὶ ἡ ἀναστολὴ τῆς ἐκτελέσεώς της μέχρι νεωτέρας ἐντολῆς. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ ἐπῆλθεν ἡ ἰταλικὴ κατοχὴ τῶν νήσων, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθεν ἡ τελεία κατάλυσις αὐτῶν.

Ἀλλ' ἂς μὴ νομισθῇ ὅτι οἱ ἀγῶνες τῶν Συμαίων καὶ τῶν λοιπῶν Δωδεκανησιῶν κατὰ τῶν κατὰ καιροὺς κυριάρχων των εἶχον ὡς μόνον στόχον τὴν δημιουργίαν συνθηκῶν ἐξασφαλιζουσῶν τὴν εὐημερίαν των. Ἀντιθέτως, ὑπερήφανοι διὰ τὴν ἐλληνικὴν των καταγωγὴν καὶ ἀποτελοῦντες τμῆμα ἀναπόσπαστον τῆς πατρώας ἐλληνικῆς γῆς, συμμετέσχον εἰς πᾶσαν πατριωτικὴν κίνησιν τῶν Πανελλήνων καὶ ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος εἰς τοὺς ἀπελευθερωτικούς ἀγῶνας τῆς Φυλῆς.

Εἰδικώτερον, σπουδαία ὑπῆρξεν ἡ συμμετοχὴ αὐτῶν εἰς αἵμά τε καὶ εἰς χρῆμα κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Περιορίζομαι νὰ σημειώσω τὰ ἀκόλουθα:

Τὸ ὀλοκαυτώμα τῆς Κάσου, ἡ ὁποία μόνη ἀλλὰ θαρραλέα εἶχεν ἀντιμετωπίσει τὸν ἠνωμένον τουρκοαιγυπτιακὸν στόλον, οὐδόλως ὑπολείπεται τοῦ ὀλοκαυτώματος τῶν Ψαρῶν, τῆς Χίου, τοῦ Μεσολογγίου ἢ τοῦ Ἀρκαδίου.

Ὁ ναύαρχος Μιαούλης κατ' ἐπανάληψιν κατέπλευσεν εἰς Σύμην πρὸς εἰσπραξίν ἐράνων. Κατὰ τὰς ἐπισκέψεις του δὲ ταύτας οἱ Συμαῖοι ἐξεκένουν αὐτῷ τὰ θυλάκιά των καὶ αἱ ἐκκλησίαι, ἰδίᾳ δὲ ἡ Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ τοῦ Πανορμίτου, ἐκτὸς τῶν πόρων των, τοὺς ὁποίους διέθετον πάν-

1. Τὸ ἔτος 1910 δεύτερος Δήμαρχος ἦταν ὁ συγγραφέας τοῦ μελετήματος αὐτοῦ. Ὅμως ἐκτελοῦσε χρέη πρώτου Δημάρχου καὶ Προέδρου τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, ἐπειδὴ ὁ πρώτος Δήμαρχος Μιχαὴλ Βενιαμίν, ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς δύο ἐκπροσώπους τῶν προνομιούχων νησιῶν, βρισκόταν στὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ τὴν ὑποστήριξιν τῶν προνομίων στὴν Ὑψηλὴ Πύλῃ. Ὁ ἴδιος λοιπὸν ὁ συγγραφέας ἦταν ὁ Δήμαρχος, πού εἶχε φέροι σὲ πέρας τὴν ἀποστολὴν αὐτή. Βλ. τὰ πρακτικά τῶν Ζ'/13-3-1910 καὶ Ι'/12-5-1910 συνεδριῶν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Σύμης, ἐνθ' ἀν., σσ. 191 καὶ 217. Μάλιστα στὸ πρακτικὸ τῆς Ζ'/13-3-1910 συνεδρίας ἀναφέρεται πὺς ὁ Δημοτικὸς Σύμβουλος Νικήτας Μ. Πετρίδης εἶχε ὀρισθῇ νὰ συνοδεύσῃ τὸν Δήμαρχον.

τας διὰ τὴν Ἐπανάστασιν, παρέδωσαν εἰς αὐτὸν καὶ ὅλα τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ αὐτῶν σκεῦη καὶ δὴ μέχρις ὀλοσχεροῦς ἀπογυμνώσεώς των¹.

Παραλλήλως πλεῖστοι ὅσοι Συμαῖοι νέοι εἶχον καταταχθῆ εἰς τὰ πληρώματα τοῦ ἐπαναστατικοῦ στόλου, τὰ δὲ συμαϊκὰ πλοῖα ἐξοπλισθέντα παρηνώχλουν τοὺς Τούρκους εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀνατολῆς. Γράμματα ἀποκείμενα εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Κοινότητος μαρτυροῦσι πάντα ταῦτα.

Εἰς δὲ τὸν ἐλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897 δὲν ἦσαν ὀλίγοι οἱ Συμαῖοι καὶ οἱ λοιποὶ Δωδεκανήσιοι οἱ καταταχθέντες εἰς τὸν ἐλληνικὸν στρατὸν καὶ προκινδυνεύσαντες καὶ θυσιασθέντες ὑπὲρ τῆς Πατρίδος. Κατὰ δὲ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους μόνῃ ἡ Σύμη ἔστειλεν εἰσφορὰν χιλίων ἀγγλικῶν λιρῶν καὶ ὀλίγον βραδύτερον ἐτέρων πεντακοσίων διὰ τὴν ναυπήγησιν τοῦ τότε σχεδιαζομένου πολεμικοῦ πλοίου «Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος».

Ἐνὶ λόγῳ, οἱ Συμαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Δωδεκανήσιοι μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ αὐταπαρνήσεως ἔλαβον μέρος εἰς πάντας τοὺς πολέμους, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ φυλετικὴ ἀλληλεγγύη καὶ οἱ κοινοὶ πόθοι τῶν Πανελλήνων τοὺς ὥθουν. Καθ' ἑκατοντάδας μετέσχον τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης καὶ πολλοὶ ἔπεσαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

1. Βλ. ΜΙΧ. ΣΚΕΥΟΦΥΛΑΚΟΣ, Γενικά Ἀρχεῖα Σύμης, Πειραιεὺς 1940, σσ. 20-22, τὸ ἔγγραφο μετὸν ἀριθ. 27.

